

ISAMAA ALTERNATIIVNE EELARVE

2026

ISAMAA

Isamaa alternatiivne eelarve 2026

Eesti majandus on jätkuvas seisakus. 2024. aasta suvel esitletud valitsuse prognoos majanduskasvust 3,3% ei ole realiseerunud. Teise kvartali majanduskasv oli 0,9% ning kaks kolmandikku sellest moodustas maksutõusudest tekkinud tootjahinna kallinemine.

Isamaa esitab 2026. aasta alternatiivse eelarve kogu 2026-2029 riigieelarve strateegia perspektiivi silmas pidades, nagu tegime ka 2025. aasta alternatiivse eelarvega.

Alternatiivses eelarves 2025 Isamaa pani ette loobuda käibemaksutõusust. Valitsus seda ei teinud ning nii on Eesti jätkuvalt Euroopa Liidu hinnatõusu vedur.

Teiseks pani Isamaa ette automaksu tühistamise. Valitsus on asunud automaksu remontima, kuid maksust jätkuvalt loobutud pole.

Kolmandaks pani Isamaa ette valitsemiskulude vähendamise. Siin on olukord vastupidine: valitsemiskulud hoopis kasvavad.

Neljandaks pani Isamaa ette kaitsekulude kiirema tõusu vastavalt kaitseväge juhtaja sõjalisele nõuandele. Seda ei arvestanud valitsus 2025. aastal, kuid arvestas 2026 eelarve eelnõus.

Viiendaks pani Isamaa ette Euroopa Liidu struktuurvahendite ja emisioonikaubanduse vahendite kasutamise riigikatses miljardi euro ulatuses. Valitsus arvestas seda ettepanekut osaliselt, suunates riigikaitsega seotud tegevustesse ca 170 miljonit eurot.

Kuuendaks pani Isamaa ette nn julgeolekumaksust loobumise. Valitsus seda ei arvestanud 2025 eelarve puhul, kuid esitas 2025. aasta sügisel eelnõu selle kohta, et maks tühistada.

Seitsmendaks pani Isamaa ette tühistada Reformierakonna maksuküür. Valitsus otsustas lükata selle seoses keerulise eelarveolukorraga jõustamiseks 2026. aastasse, kus eelarvedefitsiidi olukord on kujunenud palju pingelisemaks.

Eelarve peab olema koostatud põhiseaduspäraselt

Metoodiline ettepanek on eelarve koostada põhiseaduspäraselt. Praegune eelarve ülesehitus ei võimalda sisuliselt parlamendil kulusid suunata. Ka uus, valitsuse kavade järgi 2026. aasta eel jõustuv riigieelarve baasseadus ei lahenda seda probleemi. Õiguskantsler on rõhutanud, et ka selles pakutud muudatused ei aita tagada Eesti Vabariigi põhiseaduse täitmist. Riigikontrolör on esitele toonud, et riigieelarve ülesehitus ja sisu vaavad põhimõttelisemaid muudatusi, millega ei tohiks viivitada.

Isamaa ettepanekud 2026. aasta eelarvesse.

Kõige olulisem on seada riigi rahandus kontrollitavale rajale. Lähenemine „pärast meid tulgu või veeuputus“ ei ole jätkusuutlik. Praegu planeerib valitsus defitsiiti aastatel 2026-2027 4,5%, 2028 3,8% ja 2029 3,6%. Veel 2025-2028 strateegias planeeriti eelarve defitsiit väiksemaks: aastail 2026 1,7 %, 2027 1,9% ning 2028 2,5%.

Valitsus tühistab selleks sisuliselt siseriiklikud eelarvereeqlid, mida on kritiseerinud ka eelarvenõukogu. Nõukogu hinnangul pole valitsuse kavade järgi nii suures puudujäägis nii mitmel aastal järjest Eesti riigieelarve varem onud.

Eelarve pikaajalise jätkusuutlikkuse vaates plaanib valitsus jõuda aastaks 2034 defitsiidini 1%, millisena see jääks kehtima kuni aastani 2070.

Eelarvestrateegias sisalduvad aastateks 2028 ning 2029 sisutud read nagu investeeringureform ning lapsetoetuste reform (mis peaksid andma riigile positsiooni parandamist 300 miljonit) ning selles vaates valitsus teadlikult arvestab suurema defitsiidiga aastail 2028-2029.

Ei peaminister ega rahandusminister pole suutnud seletada, kuidas ajalooliselt nii suurest defitsiidist on võimalik väljuda. 4,5 %defitsiit tähendab pikas vaates Eesti võlakoormuse tõusu üle SKP mahu ning kiirenevas tempos kasvavaid intressimakseid. Eelarvenõukogu prognoosib aastaks 2029. võlakoormust 34,5% ning intressimakseid 450 miljonit eurot.

Taoline eelarvepoliitika on seda jätkusuutmatum, arvestades et Euroopa Liidu julgeolekuga seotud eelarve vabastusklausel riikidele Maastrichti kriteeriumidest kehtib 2028. aasta lõpuni.

Järgmise aasta eelarve defitsiit peab olema 3% ning alla 3% peab olema eelarve miinus kõigil eelarvestrateegia aastatel 2026-2029.

Isamaa ettepanek on valitsusele esitada sellest lähtuv uus eelarve ning koostada uus eelarve strateegia.

Millised meetmed paneb Isamaa ette nimetatud eelarvepositsiooni parandamiseks.

Esiteks, valitsemiskulude vähendamine.

Valitsus lubas juba 2024. aastal valitsemiskulusid vähendada, kuid see ei peegeldu kuidagi riigieelarvete võrdluses. Valitsuse enda definitsiooni järgi on valitsemiskulud personalikulud, majanduskulud ning muud, seadusega mitte määratud toetused. Need kulud on riigieelarves kasvanud kiiresti. 2024 oli eelarves personali ja majanduskulude maht 2,6 miljardit. 2026 eelarve eelnõus 3,09 miljardit.

Muude toetuste täitmine oli 2024 eelarves koos investeeringutoetustega 4,3 miljardit ning 2026 eelarves on ette nähtud 5,7 miljardit ehk kasv 1,4 miljardit eurot.

2024 aastal jäi kasutamata 2,1 miljardit eurot ning sellest tõsteti käesolevasse eelarveaastasse kasutamiseks 418 miljonit eurot.

Isamaa ettepanek on 2025. aasta lisaeelarves vähendada valitsemiskulusid 200 miljonit eurot ning 2026. aasta eelarves 350 miljonit eurot. Meie ettepanek ei puudutataks eesliinitöötajate palgatõusu, kuna inflatsiooniline kriis on nende toimetulekut oluliselt halvendanud.

Teiseks, Isamaa paneb ette Reformierakonna maksuküüru mitte kehtestada.

Riigi rahanduslikus vaates ei ole see jõukohane. Tegemist on pretsedendiga, kus valimislubadust täidetakse laenurahaga. Nii tööandjate keskliidu juht kui eelarvenõukogu juht hoiatasid, et kui riigi rahandust valitsuse plaanitud kujul korraldada, tähendab see vältimatult uusi, veel teadmata maksutõuse. Seda ei ole eitanud ka rahandusminister.

Kolmandaks, rahanduslikult keerulises olukorras peatada kaheks aastaks teise samba riigipoolsed maksed

Seda tehes saab tagada inimestele sel ajal esimeses sambas täieliku pensionikoefitsiendi arvestuse. Nii tegi valitsus ka Euroopa finantskriisi ajal, kui rahanduslikus positsioonis oli defitsiit oluliselt väiksem.

Nende rahanduspoliitilise eesmärgiga meetmete kõrval seab Isamaa alternatiivse eelarvega eesmärgiks pidurdada inflatsiooni. Eesti on olnud Euroopa Liidu inflatsioonirekordite hoidja ja see on tõsine probleem inimeste toimetuleku vaates ning halvendab meie majanduse konkurentsivõimet. Tööjõu tootlikkus inflatsioonilise surve järgi langeb.

Nelja aasta vaates on aastast 2021 kuni 2025 teise kvartalini elukallidus tõusnud 46,2%, milles statistikaamet ei kajasta olulisi elemente nagu intressimäärade tõus. Eriti valusalt lööb hinnatõus just suhteliselt väiksema sissetulekuga ning suurema mittetöötavate pereliikmete arvuga inimesi. Augustis oli elukalliduse tõusu üldine määr 6,1%, toidukaupadel 9,2%.

Eesti kaudsete maksude efektiivne koormus on Euroopa Liidu riikide esikolmikus.

Paneme ette käibemaksumäära 2% võrra alandada.

Teiseks, arvesse võttes toiduainete ülikiiret hinnatõusu, paneme ette rakendada Coop Eesti Keskühistu 11.09.2024 ettepanekut valitsusele, mis sisaldas ettepanekut 13% alandada liha- ja piimatoodete ning köögiviljade käibemaksu. Lisaks tarbijate kergemale koormusele annab see keerulises olukorras olevatele Eesti tootjatele positiivse signaali, kuna toetab ennekõike oma põllumehi jaa tootjaid. Coop kinnitab, et need kategooriad moodustavad umbes kolmandiku meie inimeste toidulauast ning antud kategooriate osakaal on suurem just väiksema sissetulekuga inimeste puhul, kes ise kodus toitu valmistavad.

Kaubandusketid on deklareerinud valmisolekut kanda üle maksulangetus lõpphindadesse. Samas on selle üle on olnud ulatuslik ekspertide poleemika ning seetõttu **paneme ette kehtestada nimetatud madalam maksumäär tähtajaliselt.**

Kolmandaks, paneme ette automaksu tühistamise alates 1. jaanuarist 2026.

Valitsus on asunud automaksu remontima, taganedes sellest samm-sammult. Aus on tõmmata sellele läbikukkunud maksule joon peale.

Neljandaks, valitsus ei ole andnud ühtki vastust perede toimetuleku parandamiseks demograafilises kriisis. Vastupidiselt on astutud rida samme, mis annavad perede toimetulekule negatiivse tõuke. **Paneme ette taastada koalitsiooni poolt tühistatud laste pealt arvestatav tulumaksuvabastus, kohaldades seda iga lapse pealt 200 eurot kuus.**

Viiendaks, paneme ette kultuuritöötajate toimetulekuprobleemi leevendamiseks suunata täiendavad vahendid kultuuritöötajatele.

Lisaks anname täiendavad suunised juhtimisülesannetena valitsusele.

1. Esitada 1. märtsiks Riigikogule tegevuskava inflatsiooni pidurdamiseks, määratledes tegevused kaudsete koormiste piiramiseks hinnakujunduses.
2. Esitada Riigikogule 1. märtsiks valitsuse tegevuskava demograafilise kriisi ületamiseks, arvesse võttes koostatud uuringuid sündimuse parandamiseks ja perede kindlustunde parandamiseks.

Eelarvepoliitilised mõjud Isamaa ettepanekutele alternatiivses eelarves 2026 aasta eelarves.

Tulud

1. Valitsemiskulude vähendamine – 350 miljonit eurot
2. Reformierakonna maksuküüru ärajätmine – 550 miljonit eurot
3. Teise samba riigipoolsete maksete ajutine peatamine – 350 miljonit eurot

Kulud

1. Käibemaksumäära langetamine – 180 miljonit eurot (arvestades sisetarbimise kasvuga kaasnevat täiendavat maksutulu)
2. Automaksu ja registreerimistasu tühistamine – 170 miljonit eurot (arvestades tarbimise kasvuga kaasnevat täiendavat maksutulu)
3. Põhitoiduainete käibemaksu tähtajaline alandus – 40 miljonit eurot (Coopi arvestuste alusel, mis arvestavad ka sisetarbimise kasvuga kaasnevat täiendavat maksutulu)
4. Kultuuritöötajate palgavahendid - 10 miljonit eurot
5. Laste tulumaksuvabastus – 90 miljonit eurot (arvestades sisetarbimise kasvuga kaasnevat täiendavat maksutulu)

Kokku parandavad Isamaa ettepanekud eelarvepositsiooni 1250 miljoni euro võrra ning halvendavad 490 miljoni euro võrra.

Eelarve defitsiit jääb 2026 aastal alla 3%

Ettepanekute mõju riigieelarve strateegias toodud defitsiidile:

	Valitsus	Isamaa ettepanek
2026	4,5	3
2027	4,5	3
2028	3,8	3
2029	3,6	2,8

Ettepaneku mõju võlakoormusele:

Riigi võlakoormus on 2029. aasta lõpuks ca 1,9 miljardi euro võrra ehk ligi 4,6% SKP-st madalam ja riik maksab intresse 2029 ca 50 miljonit eurot vähem.

Riigi pikaajalise rahanduse jätkusuutlikkuse vaates on Isamaa ettepaneku tulemusel aastani 2070 riigi eelarvepositsioon mitte 1%, vaid 0,2% defitsiidis.

Ettepanekute mõju maksukoormusele 2026. aasta vaates:

Maksukoormust vähendavad automaksu kaotamine, käibemaksu alandamine ning laste tulumaksuvabastuse taastamine. Maksukoormust tõstab Reformierakonna maksuküüru ärajätmine.

Kogumõju on maksukoormust ca 0,2 % SKP-st vähendav, seda just kaudsete maksude vähendamise arvelt.

Kokkuvõttes:

Isamaa alternatiivne eelarve:

- 1. Tagab kontrollitava rahanduse riigile ning väldib seeläbi tulevasi maksutõuse**
- 2. Vähendab valitsemiskulusid**
- 3. Pidurdab hinnatõusu**
- 4. Alandab maksukoormust**

RIIGIKOGU RAHANDUSKOMISJONILE

**Muudatusettepanekud 2026. aasta riigieelarve
seaduse eelnõu (737 SE) kohta**

1. Muuta eelnõu läbivalt selliselt, et tagada eelnõu arusaadavus ja läbipaistvus, sealhulgas näidata eelnõus ära kõik toetused juriidilistele isikutele (st nii keskvalitsuse juriidilistele isikutele kui ka kõigile teistele juriidilistele isikutele) ning tuua iga programmi kohta eraldi välja:

- 1) tööjõukulud;**
- 2) majandamiskulud;**
- 3) sotsiaaltoetused;**
- 4) investeeringutoetused;**
- 5) muud toetused;**
- 6) finantskulud;**
- 7) muud kulud, sealhulgas amortisatsioonikulu.**

2. Muuta eelnõu paragrahvi 1 lõike 1 punktis 1.2. ettenähtud maksulaekumisi 170 miljoni euro võrra

ja kasutada katteallikana muudatusettepanekus number 7 ette nähtud tulumaksulaekumise suurenemist.

***Selgitus:** Käesoleva ettepaneku sisuks on automaksu (mootorsõidukimaksu) ja sõiduautode registreerimistasu kehtetuks tunnistamine alates 2026. aastast, mille arvestuslik kulu oleks umbes 205 miljonit eurot. Koos mootorsõidukimaksu ja sõiduautode registreerimistasu kehtetuks tunnistamisest tuleneva tarbimise kasvuga on käesoleva muudatusettepaneku majanduslik mõju riigieelarvele umbes miinus 170 miljonit eurot.*

3. Muuta eelnõu paragrahvi 1 lõike 1 punkti 1.2. ja vähendada käibemaksulaekumist 180 miljoni euro võrra

ja kasutada katteallikana muudatusettepanekus number 7 ette nähtud tulumaksulaekumise suurenemist.

***Selgitus:** Käesoleva ettepaneku sisuks on langetada alates 2026. aastast käibemaksu 24 protsendilt 22 protsendile, mille arvestuslik kulu oleks umbes 235 miljonit eurot. Kuna käibemaksu alandamine parandab tarbijate kindlustunnet ja tarbimine suureneb, siis kokkuvõttes on käesoleva muudatusettepaneku majanduslik mõju riigieelarvele umbes miinus 180 miljonit eurot.*

4. Muuta eelnõu paragrahvi 1 lõike 1 punktis 1.2. ettenähtud maksulaekumisi 90 miljoni euro võrra

ja kasutada katteallikana muudatusettepanekus number 7 ette nähtud tulumaksulaekumise suurenemist.

Selgitus: Käesoleva ettepaneku sisuks on tulumaksuvabastuse kehtestamine iga lapse kohta aastas 200 euro ulatuses. Koos tarbimise suurenemisega hindame selle muudatusettepaneku kogukuluks 90 miljonit eurot aastas.

5. Muuta eelnõu paragrahvi 1 lõike 1 punkti 1.3. ja vähendada käibemaksulaekumist 40 miljoni euro võrra

ja kasutada katteallikana muudatusettepanekus number 7 ette nähtud tulumaksulaekumise suurenemist.

Selgitus: Käesoleva muudatusettepaneku sisuks on põhitoiduainete käibemaksu langetamine kaheks aastaks alates 2026. aastast.

6. Muuta eelnõu paragrahvi 1 ja suurendada Vabariigi Valitsus, Kultuuriministeeriumi valitsemisala, Kultuur ja sport 7,5 miljoni euro võrra;

ja kasutada katteallikana muudatusettepanekus number 7 ette nähtud tulumaksulaekumise suurenemist.

Selgitus: Käesoleva ettepaneku sisuks on kultuuritöötajate palgatõus.

7. Muuta eelnõu paragrahvi lõike 1 punkti 1.2. suurendades tulumaksulaekumist 550 miljoni euro võrra

Selgitus: Käesoleva muudatusettepaneku sisuks on Reformierakonna maksuküüru kaotamise ärajätmine, mille positiivne mõju riigieelarvele 2026. aastal on 550 miljonit eurot.

8. Muuta eelnõu paragrahvi 1 ja vähendada keskvalitsuse kulusid 350 miljoni euro võrra, kusjuures ei vähendata riigikaitsekulusid, õpetajate, politseinike ja päästetöötajate töötasusid.

9. Muuta eelnõu paragrahvi 1 ja vähendada Vabariigi Valitsus, Sotsiaalministeeriumi valitsemisala, kogumispensionimaksed 350 miljoni euro võrra;

Selgitus: Käesoleva muudatusettepaneku sisuks on pensioni teise samba riigipoolsete maksete külmutamise kaheks aastaks.

10. Täiendada eelnõu paragrahviga 12 järgmises sõnastuses:

§ 12. Vabariigi Valitsusele kohustuste panemine

- (1) Valitsusel koostada kuu kuu jooksul riigieelarve seaduse vastuvõtmisest uus riigieelarve strateegia aastateks 2026-2029, milles näha ette, et riigieelarve defitsiit ei ületa 3 protsenti;
- (2) Vabariigi Valitsusel esitada hiljemalt 1. märtsiks 2026. aastaks Riigikogule tegevuskava demograafilise kriisi ületamiseks ja Eestis sündivuse kasvule pööramiseks.
- (3) Vabariigi Valitsusel esitada hiljemalt 1. märtsiks 2026. aastaks Riigikogule tegevuskava hinnatõusu pidurdamiseks.

Esitab Isamaa fraktsioon

/allkirjastatud digitaalselt/

Priit Sibul

Isamaa fraktsiooni aseesimees